सुप्रलातम् सुरेश प्रा. सृह 079-23226251 હાઇકુ

સલામી સવારની..

अनामत शेवा मुद्दाओमां ढीस थर्घ गर्छ छे, 'નીટ' જેવા વિષયમાં મતિ 'નીલ' થઇ ગઇ છે ડीલ थर्घ गर्घ छे मोटी જभीनना सोहासोमां -બે વર્ષમાં તો, બધી ગતિ - 'સીલ' થઇ ગઇ છે

*औड्य र*डास ने दुथो नो विडास -'सत्तर' खिता...

લ્યો! ખુલ્લી ગઇ! માંડ બાંધેલી મુટ્ટી -બે વરસમાં...

ચિંતન

સુલભાઃ પુરુષા રાજન્ । સતત પ્રિચવાદિનઃ । અપ્રિચસ્થ તુ પથ્ચસ્થ વક્તા શ્રોતા ચ દુર્લભઃ ॥

વિદુરનીતિમાંથી આ શ્લોક લેવામાં આવ્યો છે.

સત્ય હંમેશા કડવું હોય છે, તેથી એના વક્તા-શ્રોતા દુર્લભ હોય છે.

હે રાજન! હંમેશા મીટા વચન બોલનાર તો સરળતાથી મળે છે, પણ અપ્રિય (કડવાં) છતાં કલ્યાણકારી (પથ્ય) વચન બોલનાર (વક્તા) અને સાંભળનાર (શ્રોતા) દુર્લભ હોય છે.

આજે સત્તા-પદધારીઓને તેમની આસપાસ 'હાજીહા' કરનારા ચમચાઓનું 'વર્તુળ' હોય એ એમને ગમે છે તેમના સાચા-ખોટા નિર્ણયો, યોજના, બધામાં સદગુણ જ દેખાય અને વિકાસના વિષ્ણુ ભગવાન જ દેખાય!

આ વાતાવરણ સાચી સલાહ આપનાર સચિવ કે સુપ્રીમકોર્ટના ન્યાયધીશ તેમને આંખમાં ખટકે છે. સત્ય કડવું જ હોય છે તે સમજપૂર્વક પચાવવાની શક્તિ કેળવનાર જ બધી સમસ્યાઓમાં ખરો ઉતરે છે.

સુવિચાર

- ઉદ્યમથી લક્ષ્મી મળે, મળે દેવ્યથી માન,
- દુર્લભ પારસ જગતમાં, મળવો મિત્ર સુજાણ જનકલ્યાણ
- વનને બાળતાં અગ્નિનો મિત્ર પવન હોય છે.
- તે જ દિવાનો નાશ કરે છે, નબળા સાથે મૈત્રી કોને હોય? સભાષિત ● ઈશ્વર જે જ્ઞાન ભણેલાઓ અને ડાહ્યાઓથી સંતાડે છે તે બાળકો ને દેખાડે છે - **બાઇબલ**
- ખરેખરી લાયકાત વિનાની પ્રશંસા એ ઢાંકેલી મશ્કરી જ છે *તોલ્સટોઇ*
- અપૂર્ણ સંસ્કૃતિ શૃંગાર તરફ દોડે છે, સંપૂર્ણ સંસ્કૃત સરળતા તરફ જાય છે **એરિસ્ટોટલ**
- ચિંતાએ આજ સુધી કોઈ પણ કાર્યને પૂર્ણ કર્યું નથી *ફા*ઘર વાલેસ
- પરમાત્માએ બુદ્ધિની કોઈ સીમા નક્કી કરી નથી ફ્રા**ન્સીસ બેક્**ન
- આજનું ઓષધ ઃ તાજું ખાય વખતસર સુવે, તેનો રોગ રણમાં પોક મૂકીને રોવે. (સંક્લનઃ દિષક વી. આસરા)

બોધકથા

સ્વાર્થ વિનાની સેવાથી કોઈના પણ હૃદય જીતી શકાય છે. 'મિશનરીઝ ઓફ ચેરીટી' આ સિદ્ધાંતથી કામ કરે છે. આ સંસ્થાના સ્થાપક મધર ટેરેસા છે.

મધર ટેરેસાનું વતન 'આલ્બેનિયા' દેશ પણ એમએ તેમની કર્મભૂમિ કલકત્તા બનાવી અને ત્યાંથી સેવાકાર્યનું ઝરણું શરુ થયું. આલ્બેનિયાની ખૂબી એ હતી - કે આખો નાનો દેશ પોતાને 'નાસ્તિક' તરીકે ઓળખાવે - ત્યાં મંદિર-મસ્જિદ-દેવળોને તાળા લગાવી દેવામાં આવ્યા હતા.

૧૯૪૬થી ત્યાં સામ્યવાદી શાસન હતું. મધર ટેરેસા એ પોતાના વનત આલ્બેનિયામાં ચેરીટી કેન્દ્ર શરુ કર્યું. નિઃસ્વાર્થ માનવસેવાનું કેન્દ્ર થોડા જ સમયમાં પ્રેમનું પર્યાય બની મંદિર-મસ્જિદ કરતાં પણ વધારે આસ્થાનાનું ધામ બની ગયું. ૧૯૯૦ની ૪થી ડિસેમ્બરે મધર ત્યાં ગયાં - ત્યાંના નવા ચૂંટાયેલા નેતા રમીઝ અમારે માટે તમે મધર ઓફ આલ્બેનિયા જ છો.'

ક્રિરણ બેદીને ands

ભારતનાં પ્રથમ આઈપીએસ પ્રતિસાદ આપ્યો હતો. છેલ્લા વર્ષો સતત લાઈમ લાઈટમાં રહેતા આવ્યાં હોઈ એક 'દંતકથા' બની ગયાં છે. ખાલિસ્તાની આતંકવાદીઓ સામે ઝીંક ઝીલીને ૨૬મી જાન્યુઆરીની પરેડનું મહિલા પોલીસ અધિકારીને મેગ્સેસે એવોર્ડ પણ મળ્યો હતો. તમામ યોગ્યતા છતાં દિલ્હીના પોલીસ કમિશનર તરીકે એમને માઠું લાગેલું અને તે પછી એમણે

દેશો?

હોય તો તું જઈ શકે છે.'

સલામત… અને બોજો સંતાન પર.

માનવાનું ને!'

મહિલા તરીકેનું ગૌરવ ધરાવતાં કિરણ દરમિયાન કિરણ બેદી અણ્ણા હજારેના બેદીએમની પોલીસ સર્વિસ દરમિયાન આંદોલનમાં સક્રિય અગ્રણી તરીકે બહાર આવ્યા અને અરવિંદ કેજરીવાલ સાથે મતભેદ પડતાં આખરે એક તબક્કે ભારતીય જનતા પાર્ટીમાં સામેલ થઈ જઈ એમની સામે મુખ્યમંત્રી પદનાં નેતૃત્વ કરવા બદલ તત્કાલીન મહિલા ઉમેદવાર તરીકે મેદાનમાં ઊતર્યા હતાં. વડાપ્રધાન સ્વ. ઇંદિરા ગાંધીએ એમને વડાપ્રધાન નરેન્દ્ર મોદીએ એમની પોતાના નિવાસસ્થાને નિમંત્રિત કરી પ્રતિભાનો રાજકીય લાભ ભારતીય બહુમાન આપ્યું હતું. તે પછીની જનતા પાર્ટીને મળશે એવી અપેક્ષા પડકારરુપ કારકિર્દીમાં તિહાડ જેલને રાખેલી પરંતુ બાજી ઉલટી પડી હતી. આશ્રમમાં ફેરવી દેનાર આ વિશિષ્ટ કિરણ બેદી પોતે જ ચૂંટણી હારી ગયાં હતા. અરવિંદ કેજરીવાલની આમ આદમી પાર્ટીને દિલ્હીની પ્રજાએ ખોબલે ખોબલે વધાવી વધુ એકવાર મુખ્યમંત્રી પદનો તાજ પહેરાવ્યો હતો. કિરણ બેદી પોલીસ ખાતાના અનુભવો વિશે માટેઆજિંદગીનુંસૌથીમોટુંઅપમાન છે.ઘણાવખતથીનિષ્ફળરાજકારણી લગામરાખવાઉપરાંતજયલલિતા રાજયનાં ગર્વનર તરીકે અથવા સંસ્મરણાત્મક પુસ્તકો લખવાનું શરૂ હતું. એમણે સ્વપ્ને પણ કલ્પ્યું નહોતું તરીકે વનવાસ ભોગવતાં સેલિબ્રીટી સાથે પણ રાજદ્વારી સંબંધો ઉપરાષ્ટ્રપતિ પદ માટે એમના નામની

'મમ્મી' કાલે રજા છે, બધા મિત્રો ફરવા જવાના છે, પિકચર પણ જોવાનું છે! મને જવા

આજ્ઞાંકિત પુત્રએ પુછ્યું, ઘણા દિવસો પછી બધા મિત્રો ભેગા થતાં હતા, તેણે ખૂબ

મમ્મીએ જવાબ આપ્યો - 'કાલે તો ફલાણાં- ફલાણાં કાકા આવવાના છે. રજાનો એક

ખલાસ… વાર્તા પૂરી થઈ ગઈ ને! આવાં ગૂંચવણ ભર્યા જવાબમાં 'હા' પણ નથી

મમ્મી-પપ્પા જવા દે છે પણ સ્પષ્ટ 'હા' નથી તેમ સ્પષ્ટ 'ના' પણ નથી. 'જવું હોય તો

જ દિવસ હોય છે... ઘરના કામ છે... વળી બાઈક પર તું જાય અને મને ચિંતા થાય... તું ન

જાય તો સારું... પણ છેલ્લે તારી મરજી. તને તારી રીતે વર્તવાની છૂટ છે. તારું હૃદય માનતું

અને 'ના' પણ નથી. બેમાંથી એક રસ્તો બતાવવાની બદલે તેને જ કન્ફયુઝનની સ્થિતિમાં

મૂકી દીધો. પિકચર જોવાનું મન છે પણ જઈ નહીં શકે... મા-બાપને ચિંતામાં નાખીને જવાથી

જા... તારી મરજી...' આવું સાંભળ્યા પછી કયો ('સંવેદનશીલ પાલ્ય') પિકચર જોવા

જાય! ('સંવેદનશીલ પાલ્ય' શબ્દપ્રયોગ બોલ્ડ લેટરમાં વાંચવો - કારણ જેને મા-

બાપની ઈચ્છા-અનિચ્છાની પરવા નથી તેને તો આવા ધર્મસંકટ નડતા જ નથી) - જો

પિકચર જોવા નહોતો જવા દેવો તો ચોખ્ખી ના પાડવી જોઈતી હતી... પરંતુ જવાબદારી

સ્વીકારવી નથી, ચોખ્ખી ના પાડીને અણખામણા પણ નહીં થવાનું એટલે માતા-પિતા

આવું ડબકું મૂકે. એટલે આવું કીધા પછી સંતાન જાય તો હૃદય ખોટું છે, એમ જ

'તારું હૃદય માને તેમ કરજે!' આવા ભારેખમ શબ્દોથી કચવાતા મને

ગોળ-ગોળ જવાબ આપીને અને અસ્પષ્ટ હા કે ના માં રમાડતા આપણા સ્નેહીજનો આપણા સંવેદનશીલ સ્વભાવનો ગેરલાભ ઉઠાવે છે. જીવનમાં એવી ઘણી બધી ક્ષણો આવે

આશાથી ઘરે વાત કરી એને જવાબની રાહ જોતો ઊભો રહ્યો.

જીવ કોચવાયા કરે.... એટલે જાય તો આનંદ પણ ન કરી શકે...

પોતાની આવી બેઈજ્જતી કરશે. વ્યથિત થઇને કિરણ બેદીએ ફરી કયારેય રાજકારણમાં નહીં પડવાના સોગંધ ખાદા હતા. વડાપ્રધાન નરેન્દ્ર મોદી-શાહની જોડીએ આસામમાં ભગવો લહેરાવ્યો અને પોંડિચેરી (પુદુચેરી) સિવાય તમામ રાજયોમાં કોંગ્રેસનો કરુણ રકાસ થયો. પુદ્ધેરી મુળે ફ્રેન્ચ સંસ્થાન હોઈ તમિલનાડુ નજીક હોવા છતાં અર્ધ રાજયનો પૂર્ણ રાજયનો દરજ્જો ધરાવતાં રાજયોની જેમ રાજયપાલને બદલે ઉપરાજયપાલ નિયુક્ત કરવામાં આવતા હોય છે. અહીં કિરણ બેદીને

વળી પુદુચેરીમાં બેઠાં બેઠાં કિરણ ચૂંટણી વખતે એમને એનડીએનાં

કોંગ્રેસી શાસનને કાબૂમાં રાખવાની શકશે. જયલલિતાની મહત્ત્વાકાંક્ષા શરતે. કિરણ બેદી માટે પુદ્ધચેરીના તામિલનાડુની બહાર નીકળી ઉપરાજયપાલનું પદ તે નિષ્કિરય દિલ્હીની ગાદી સર કરવાની છે, તે પોસ્ટિંગ નથી. ૨૦૧૯માં આવનારી સર્વવિદિત છે. એમની નાનામાં નાની લોકસભાની ચૂંટણી સુધીમાં નરેન્દ્ર હલચલનું મોનિટરિંગ કરી મોદી છૂટા છવાયાં રાજયોમાં બાકી કિરણબેદીએ કેન્દ્રને એમની સાથે કેવી રહેલાં કોંગ્રેસી થાણાં પર ભાજપનો રીતે વર્તવું - એમને કઈ રીતે હાથ કેસરિયો ફરકાવવા કૃતસંકલ્પ છે. ઉપર લેવાં અને આગામી લોકસભાની

તંત્રીસ્થાનેથી...

દરજ્જોધરાવતું નાનું રાજય છે, જયાં બેદી એમની કુશાગ્ર પોલીસ કુનેહ સમર્થક તરીકે બહાર લાવવાં તે દ્વારા કેન્દ્રને પાડોશી રાજયો જવાબદારી પણ બજાવવી પડશે. આ તામિલનાડુ અને કર્શાટકની તમામવણલખીશરતો સ્વીકારીને રાજકીય ગતિવિધિથી પણ વાકેફ કિરણ બેદી પુદુચેરીમાં પાવન પગલાં રાખતાં રહેશે. એક રીતે એમની કરી રહ્યાં છે. એમની કારકિર્દીનો આ એ પદ પર નીમીને નરેન્દ્ર મોદી અને િ નમણૂક એક રાજદૂત જેવી છે, જે વધુ એક પડકાર છે. જો એમાં સફળ અમિત શાહે એક કાંકરે બે પક્ષી માર્યાં પુદ્દુ ચેરીના કોંગ્રેસી શાસન પર થશે તો ભવિષ્યમાં કોઈ પૂર્ણ કદના

કરેલું જે તમામને પ્રજાએ ખૂબ સારો કે પોતાની દિલ્હી જ ખરા સમયે મહિલાનું પુનઃસ્થાપન થયું છે પણ તે વિકસાવવામાં મદદરુપ બની વિચારણા થઈ શકશે. इंधेड इप्र छे जे वात गोल गोल न इर के डहेवं होय ते डही नाभ योण योण न डर

તેની આ માંગણી વખતે સીધી ના ન પાડી શકાય એટલે આડકતરી રીતે ના પાડે છે... વાંધો આની સામે જ છે...

કંઈક કષ્ટ છે, એ વાત ગોળ ગોળ ન કર કહેવું હોય તે કહી નાખ ચોળ ચોળ ન કર.

- રમેશ પારેખ

ઈમોશનલ બ્લેક મેઈલીંગનો ઉપયોગ નાના બાળકથી માંડીને મોટી ઉંમરના વ્યક્તિ દરેક બખૂબી કરી શકે છે. નાનું બાળક કે જે બોલી પણ નથી શકતું એ રોક્કળ કરીને પોતાની જીદ પૂરી કરે છે... વૃદ્ધો-વડીલો મૌનવ્રત રુપી તથા અણગમા યુક્ત-અસહ્ય ચુપ્પી ધારણ કરીને અકળાવે છે... આપણે તેમના આંસુ જોઈ શકતા નથી અને તેમના કહ્યા મુજબ કરીએ છીએ... આ ઈમોશનલ બ્લેકમેઈલીંગ જ છે ને!

> સંતાનને વ્યવસાય કરવો છે, પિતાની સલાહ માંગવા આવે છે - પિતા કહે છે કે 'તારે ધંધો કરવો હોય તો કર, પછી બધી જવાબદારી તારી રહેશે... મને તો તું નોકરી કરે તેમાં રસ છ -પણ પછી છેવટે તારી મરજી... તારી જિંદગી છે.'

> અરે! બાપુજી તેની મરજી પ્રમાણે તો તેને વ્યવસાયમાં જ રસ છે. તમારું તો થોડું પીઠબળ લેવા માટે આવ્યો છે… ત્યારે તમે રસ્તો બતાવવાની બદલે છટકવાનો ધંધો આદરો છો! આગળ જતાં સંતાને લીધેલા નિર્ણયમાં કોઈ અડચણ

આવે એટલે આખા ગામની જેમ પોતાને પણ કહેવા થાય કે 'ભાઈ! મેં તો ના પાડી હતી. પણ અમારું માને તો ને!'

ચોખ્ખી 'ના' પાડવાનું જોખમ લેવું નથી, અને 'હા' પાડીને જવાબદારી સ્વીકારવી નથી. ગોળ-ગોળ જવાબ આપીન સામેવાળાને વધારે ગુંચવી દેવાનો...

અનુસંધાન પાના નં. ७ પર

છે જયારે સામેવાળા પાસે બીજું કોઈ હથિયાર ન રહેતા ઈમોશનલ બ્લેક મેઈલીંગ કરીને સામેવાળાને અધમૂઓ કરી નાખે છે. અલિયા મધર ટેરેસાને મળવા આવ્યા. ગદ્ ગદ્ સ્વરે કહ્યું, તમને લોકો મધર ઓફ કલકત્તા શા માટે કહે છે? સંતાન આજ્ઞાંકિત છે, વિવેકી છે, આજ સુધી કોઈ અઘટિત માંગણી કરી નથી, એટલે

અજીબ ઇલમ હે હમરે અંદર : કણકણ દેખો મસ્ત કલંદર

કોઇપણ નગરની શોભા તેમાં વસનારા સારસ્વતોથી વૃધ્ધિ પામે છે. નગરના કેટલાક લોકો પોતાના આ સરસ્વતી ઉપાસકોનું સન્માન કરે તો એ પ્રસંગ સોનામાં સુગંધ મળે તેવો રૂડો દીસે છે. આવા એક શબદના એકનિષ્ઠ ઉપાસક અને સમર્થ સર્જક ચન્દ્રકાન્ત શેઠનું સન્માન અમદાવાદમાં ૧૪મે ૨૦૧૬ના રોજ થયું તે આ બળબળતા ઉનાળે પણ શીતળતાનો અને સંતોષનો ભાવ પ્રગટાવે તેવી ઘટના છે. '' મૂળ સાથે મેળ અને સત સાથે સુમેળ '' રાખીને જીવનારા શેઠ સાહેબ જેવા સર્જક સમાજ તથા સાહિત્ય પર પોતાનો પ્રભાવ પાથરતા હોય છે. આ સર્જક કવિતાના ખોળે માથું મૂકીને જીવનના ઝેર ઉતારે છે. અવિરત શબ્દ સાધનામાં કવિએ જીવન વ્યતિત કરેલું છે.

કવિ ચન્દ્રકાન્ત શેઠે શબ્દને ઉજ્ઞત કયી છે. શબ્દને માનવતાના પ્રગટીકરણનું માધ્યમ કવિ માને છે અને લખે છે :

શબ્દ થાય જો માનવતાના સહજ હાથ પગ મુખ… મને તો સુખ ! ભડભડતી માનવતા સામે રહે શબ્દ જો મૂક… મને તો દુઃખ !

કવિ ચન્દ્રકાન્ત શેઠના જીવન-કવન વિશે શ્રી રઘુવીર ચૌધરી તથા શ્રી કુમારપાળ દેસાઇએ જે વિગત પ્રચુર વાતો કવિના સન્માન સમારંભમાં કરી તેનાથી કવિના જીવનના અનેક પાસા સૌની સમક્ષ ખુલ્લા થયા. શ્રી ઉમાશંકર જોશીએ કવિને 'ઝીશું જોનારા માણસ' તરીકે ઓળખાવ્યા છે તે યથાર્થ છે. રઘુવીરભાઇએ કવિને પ્રસિધ્ધિની પરેજી પાળનારા કહ્યા છે તે આજના યુગની એક જવલ્લેજ જોવા મળે તેવી બાબત છે. આમ પણ 'મનમાં મબલખ જોનાર' કવિને દુનિયાની તમા ઓછી રહે છે.

ઊંડું જોયું, અઢળક જોયું મનમાં જોયું મબલખ જોયું ઝાકળ જળમાં ચમકી આંખો, એ આંખોમાં જ્યોતિ, કોક ગેબના તળિયાના મહી ઝલમલ ઝલમલ મોતી!

તળિયે જોયું તગતગ જોયું આવા ઊંડું અને અઢળક જોનારા કવિને વિનોદ નિઓટિયા કાવ્યમુદ્રા એવોર્ડ - ૨૦૧૬ આપીને સન્માનીત કરવામાં આવ્યા તે ગૌરવયુક્ત બાબત છે. વર્ષ ૨૦૧૫ માં આપણી ભાષાના દિગ્ગજ સર્જક કવિ નિરંજન ભગતને આજ એવોર્ડથી પોંખવામાં આવ્યા હતા તેની સુખદ સ્મૃતિ આ પ્રસંગે થવી સ્વાભાવિક છે. ભગત સાહેબ અને કવિ ચન્દ્રકાન્ત શેઠના પ્રદાન થકી આપણી ભાષાનું સાહિત્ય વિશેષ સમૃધ્ધ થયું છે. આ પ્રકારના એવોર્ડનો વિચાર કરનારા તથા તેની વ્યવસ્થા ગોઠવનારા શ્રી હર્ષદ બ્રહ્મભક્ર તથા તેમના સાથી મિત્રો

અભિનંદનના અધિકારી બન્યા છે. સાહિત્યકારોના સન્માનની બાબતમાં ગુજરાતના માનનીય રાજ્યપાલશ્રીએ આ પ્રસંગે એક વિચારણીય બાબત પોતાના વકતવ્યમાં વ્યક્ત કરી. રાજ્યપાલશ્રીએ જણાવ્યું કે સર્જક સંવેદનશીલ હોય છે. સર્જકની આ સંવેદનશીલતાની અનુભૂતિ શબ્દોમાં પ્રગટ થાય ત્યારે જગતને ઉત્તમ કક્ષાનું સાહિત્ય મળે છે. આથી સાહિત્યકારની આ સંવેદનશીલતાની ઊર્મિલ અભિવ્યક્તિને સમાજ વધાવે છે તે સારી બાબત અવશ્ય છે. પરંતુ સમાજ જો આવી સંવેદનશીલતા અનુભવતો

થાય તો એ કવિનું વિશેષ સન્માન કરવા બરાબર છે તેવી માનનીય રાજ્યપાલશ્રીની વાત સાંપ્રત કાળમાં ખૂબજ યથાર્થ જણાય છે. કવિ ચન્દ્રકાન્ત શેઠને તેમની લગભગ છ દાયકાની ભાતીગળ સર્જન યાત્રામાં અનેક એવોર્ડથી વિભૂષિત કરવામાં આવ્યા છે. પંચમહાલ જિલ્લામાં ૧૯૩૮ માં જન્મ લઇને કવિએ જીવનના અનેક વળાંકો ખૂમારીપૂર્વક પસાર કર્યા છે. કવિએ આલેખ્યું છે તેમ તેમના મૂળિયા ગામડામાં તથા ભક્તિભાવ ભર્યા કુટુંબમાં જડાયેલા છે. પૃષ્ટિમાર્ગના અનેક કથા-કીર્તન કવિએ બાળપણમાંજ સાંભળ્યા છે જેની સ્મૃતિ તેમના જીવનમાં અખંડ રહેવા પામી છે. વિશ્વકોશની જેમ બાળવિશ્વકોશના નિર્માણ કાર્ય માટે સંકલ્પ થયો અને કવિ ચન્દ્રકાન્ત શેઠના મજબૂત ખભા ઉપર આ જવાબદારી નાખીને સૌ ચિંતા મુક્ત થયા. બાળવિશ્વકોશના જે પ્રકાશનો થયા તે બાળકોની વિવિધ પ્રકારની રસરુચિની કેળવણી તથા ખિલવણી કરી શકે તેવા સમૃધ્ધ છે. પરિસ્થિતિગત અનેક અભાવો વચ્ચે પણ જીવનને ભર્યુ ભર્યુ બનાવીને પ્રસન્નતાનો પ્રસાદ કવિએ નિર્લેપ ભાવે વહેંચ્યો છે. તેમની સર્જનયાત્રાને ધન્ય કહેવાનો આ રૂડો અવસર છે. કવિ ચન્દ્રકાન્ત શેઠના પિતા ત્રિકમલાલ માણેકલાલ શેઠ ચુસ્ત

વૈષ્ણવ હતા. પિતા તથા સમગ્ર કુટુંબ કીર્તનમાં ઓતપ્રોત રહેનારું હતું. ઘરમાંજ દયારામના પદો સાંભળ્યા. જેની ઊંડી અસર કવિના બાલમાનસ પર થઇ હતી. શબ્દ ઉજ્ઞત અને ઉજ્વળ બને તેની સતત ખેવના તેમના સાહિત્ય સર્જનમાં રહી છે. કવિ આથીજ લખે છે : ''.. પગ નીચે ધરતી છે તેમ આપણાં શબ્દ નીચેય ધરતી છે - શ્રધ્ધાની - સત્ શ્રધ્ધાની એના વિના સ્થિરતા નથી, દ્રઢતા નથી, ઉઘાડ ને વિકાસ નથી કે ઊંડાણ

નથી. ''

क्षांग्रना

ચણીબોર

વી. એસ. ગઢવી

''વીસમી સદીની ગુજરાતી કાવ્યમુદ્રા'' એ કવિએ અન્ય વિદ્વાન સર્જક મિત્રો સાથે મળીને લખેલો એક મૂલ્યવાન દસ્તાવેજી ગ્રંથ છે. દરેક વાતમાં ઊંડા ઉતરવાની તથા પુષ્કળ મહેનત કરવાની કવિની વૃત્તિ સિવાય આવા ગ્રંથની રચના થવી તે સંભવ નથી. ગુજરાતી કાવ્ય ક્ષેત્રે વીસમી સદીની સર્જકતાએ ઘણું સત્વ અને સામર્થ્યનું પ્રાણવાન નિદર્શન કરેલું છે. અનેક પ્રકારના કાવ્ય પ્રકારો ખેડાયા છે. '' વીસમી સદીના વાયુ મંડળને શ્વસીને કવિનો શબ્દ કેવો પ્રાણવાન તથા પાણીદાર થયો છે તેનો સાક્ષાત્કાર અહીં થશે '' આ પ્રકારની પૂર્વભૂમિકા બાંધીને ચન્દ્રકાન્ત શેઠ તથા સાથી કવિઓએ આ દળદાર તથા મૂલ્યવાન ગ્રંથ સમાજને અર્પણ કરેલો છે. કવિ ચન્દ્રકાન્ત શેઠની સર્જનયાત્રા સુદીર્ઘકાળ સુધી નિરંતર ચાલતી રહે તે માટે પ્રાર્થના કરવાનો આ પ્રસંગ છે. કવિને અંદરનો ઇલમ પ્રાપ્ત થયો છે અને કાવ્યવિશ્વમાં તેઓ ઝળહળ્યા છે.

અજીબ ઇલમ હૈ હમરે અંદર કણકણ દેખો મસ્ત કલંદર. બુન્દબુન્દમેં તારક ઝળહળ તગતગ તિમિર અપારા! ફૂલફૂલમેં પવન ચલા તો મધમધ મુલક હમારા ! ભીતર એસી લગી ફૂંક કિ સસ્સા ભયા સિકંદર !... અજીબ ઇલમ હૈ…

व्यक्तिगत अने सामूहिङ જીवनमां डेलवेसी सारी आहतो हारा **४ व्य**िहतनुं अने राજ्य डे राष्ट्रनुं घडतर थतुं होय छे

વિચારચાત્રા

ડો. જય ઓઝા

'સર. આપકી બાત સચ્ચી હૈ, મગર જહાં તક સહીં જગહ ના મીલે મૈં ગાડી નહિ રોક સકતા.' ટેમ્પો ટ્રાવેલરના ડ્રાઈવર શફીકે મનીષને કહ્યું. ગાડીમાં પ્રવાસ કરી રહેલા તમામ નવ પ્રવાસીઓને એનું આ વર્તન અવિવેકી લાગ્યું, પરંતુ આખી વાતના મૂળમાં હકીકત શુંહતી?

અમદાવાદમાં વર્ષોથી સ્થાયી થયેલ મનીષાના પતિ અને બાળકો લાંબા સમયથી સાથે પ્રવાસે ગયા ન હતા. બાળકોનું ભણતર - અસાધારણ ખર્ચા અને સામાજિક જવાબદારીઓ તથા નોકરીમાં વ્યસ્ત રહેવાને કારણે લાંબા પ્રવાસ શક્ય બનતા ન હતા. એવામાં એક દિવસ એની બહેન દર્શનાનો ફોન આવ્યો અને વાત વાતમાં એવું આયોજન ગોઠવાયું કે ચાલો સહુ સાથે કયાંક પ્રવાસે જઈએ. સામાન્ય રીતે પ્રવાસે જવાનું નક્કી થાય એટલે દરેક વ્યક્તિ પોતાને ગમતા સ્થળોનું વર્શન કરે - તેના મહિમાનું ગાન કરે અને ત્યાં જવાનો આગ્રહ રાખે. અહીં સ્થિતિ ઊલટી થઈ, દર્શના અને તેના પતિ મનીષે બહેન-બનેવીને કહ્યું કે તમે જયાં પણ નક્કી કરો ત્યાં અમે આવીશું. સ્થળ-ખર્ચ-આયોજન-પ્લાનિંગની તારીખો બધું તમે નક્કી કરો... અમે બસ માત્ર સાથે આવીશું. તમે જે ટુર વર્કઆઉટ કરશો એ વાજબી અને આનંદ આપનારી જ હશે એની અમને ખાત્રી છે.' એમ બંનેએ કહ્યું અને મનીષાના પતિની જવાબદારી વધી ગઈ.

કિફાયતી દામ - બાળકોના રસ-રુચિ સમચવાય અને બિનજરુરી સમય ન વેડફાય તેની તકેદારી લઈને આયોજન કરવાનું હતું. દીકરી ધ્વનિએ વિશેષ રસ લીધો અને એક પછી એક ડગલું આગળ વધતા ગયા આયોજનમાં. ફલાઈટ બુકીંગ - સ્થાનિક હોટેલ બુકીંગ - સ્થાનિક ટ્રાવેલ બધી જ જવાબદારી સાથે મે મહિનાની ગરમીમાં કેરાલા જવાનું નક્કી થયું. તમામ સભ્યોને આનંદ થયો કે લીલાછમ્મ હરિયાળીના પ્રદેશમાં જઈશું. ત્યાં વળી કોઈએ ટહુકો મુક્યો 'કેરાલા તો ચોમાસામાં અને પછી જ જવાય અત્યારે તો ગરમી લાગે' પરંતુ એમની વાત પર ધ્યાન આપ્યા વિના કેરાલાના વિવિધ સ્થાનોના પ્રવાસનું આયોજન થયું. દર્શનાના પરિવારે તમામ બાબતોમાં પૂરો ભરોસો મુક્યો હતો છતાં ડગલને પગલે એમને પ્રવાસની ડીટેઈલ આપતા રહ્યા અને આખરે બધા જ સભ્યો અમદાવાદથી કોચી આવી પહોંચ્યા.

God's Own Country તરીકે ઓળખાતી કેરાલાની આ સૌંદર્યમયી ભૂમિમાં પગ મુકતાં જ સૌના હૃદયમાં આનંદ આનંદ થઈ ગયો, જયાં જુઓ ત્યાં લીલીછમ્મ હરિયાળી - વિશાળ અને ઊંચા વૃક્ષો-સરળ-સાલસ માણસો... માત્ર સોલાર એનર્જી દ્વારા ચાલતું કોચી ઈન્ટરનેશનલ એરપોર્ટ... બે જગ્યાઓ વચ્ચે થતો સમુદ્ર માર્ગનો વ્યવહાર - મંદિરોની પરંપરાગત શિલ્પકલા અને ત્યાં કડક નિયમો સાથે થતી પૂજાવિધિ - પહાડોમાંથી વહેતા પાણીના ધોધ-માનવીમાં સમાયેલી ઊર્જાને થનગનાટ સાથે નાચવા આકર્ષિત કરતો દરિયા કિનારો - પેરીયાર નદીના પાણીમાં બેકવોટરની મજા, પ્રવાસ માટેના સ્ટેન્ડ તરીકે વિકસાવેલી જેટ્ટીઓ, ઓરીજીનલ સાઉથ ઈન્ડિયન વાનગીઓનો કસદાર સ્વાદ, કાજુ - મરી -લવીંગ - તજ અને વિવિધ તેજાનાઓના વેચાણથી ધમધમતી દુકાનો -નારિયેળ અને તેની વિવિધ બનાવટો - ચાના બગીચાઓ અને વૈવિધ્યપૂર્ણ ચાની લિજ્જત આ બધું જ મનભરીને માણી રહ્યા હતા. પ્રવાસીઓ -

મુન્નાર જેવા પહાડી અને જંગલના પ્રદેશમાં તો સહુએ વરસાદી માહોલમાં જંગલના સોંદર્યને માણ્યું. રોજ સવારે કુકુ નામના પક્ષીની મધુર વ્હીસલ સાંભળવા સહુ વહેલા ઊઠી જતા હતા. કેરાલાના પ્રાકૃતિક સૌંદર્યને આકંઠ સહુએ મનભરીને માણ્યું.

એવામાં એક દિવસ દર્શનાના ૧૦ વર્ષના દીકરા દેવાર્થને ફુડ પોઈઝનીંગ થતા ઝાડા થયા. દવાઓ આપી થોડી રાહત થઈ પણ એકાએક એને ટોઈલેટ જવાનું પ્રેશર આવ્યું. ડ્રાઈવર શફીકને દર્શનાના પતિએ બે-ત્રણ વાર વિનંતી કરી, એણે 'રોકું છું રોકું છું' કહ્યા કર્યું આખરે એક થોડી ખુલ્લી જગ્યા આવતા મનીષે કહ્યું, 'ભૈયા યહાં રોક દો, પાની તો હમારે પાસ હૈ વો ઝાડી મેં જા કે ટટ્ટી કર લેગા'... અને જવાબમાં લેખના આરંભે લખેલું વાક્ય શફીકે કહ્યું... થોડી દલીલ કરી કે બાળક છે, મુશ્કેલી છે, તો જવાબમાં એણે કહેલી વાતનો સાર એ હતો કે 'આ અમારી માતૃભૂમિ છે, આખી દુનિયા એનું સૌંદર્ય નીરખવા અહીં આવે છે, એને ગંદકી કરીને બગાડવાનું મને ને તમને કોઈને નહિ ગમે.' યોગ્ય જગ્યા આવી, સુલભ

તુષાર જોશી

શૌચાલય આવ્યું ત્યારે જ ગાડી ઊભી રહી. આરંભે થોડો આંચકો લાગ્યો હતો સહુને પરંતુ એક વાહન ચાલકે થોડા આકરા થઈને પણ કેરળની આ સૌંદર્યભૂમિને ગંદી થવા ન દીધી એ વાતની સહુએ નોંધ લીધી. એને આ કામ માટે કોઈ એવોર્ડ મળવાનો ન હતો, સાહજિક રુપે કેરાલાના નાગરિક તરીકે એણે પોતાનો ધર્મ બજાવ્યો તો

એને આનંદ હતો અને એની આ લાગણી જોઈને તમામ પ્રવાસીઓએ પણ એને અભિનંદન આપ્યા ને પ્રવાસ આગળ વધ્યો.

સાવ સામાન્ય લાગતી ઘટનામાં સમાયેલી છે કેરળના એક સામાન્ય નાગરિકની પોતાની માતૃભૂમિ પ્રત્યેની અપ્રતિમ લાગણી, સ્વચ્છતા માટેનો એનો આગ્રહ અને એણે કેળવેલી આદતો.

વ્યક્તિગત અને સામૂહિક જીવનમાં કેળવેલી સારી આદતો દ્વારા જ વ્યક્તિનું અને રાજય કે રાષ્ટ્રનું ઘડતર થતું હોય છે. નાની નાની હકારાત્મક - પોઝીટીવ આદતો મહાન વ્યક્તિત્વોનું સર્જન કરે છે.

આપણે ત્યાં સ્વચ્છતા વિશે વાતો બહુ થાય છે. પરંતુ જયારે અનુસરવાનું આવે, જીવવાનું આવે ત્યારે આપણે બેજવાબદારીપૂર્વક વર્તીને સ્વચ્છતા માટે જરાયે જાગૃત નથી બનતા.

પ્રકૃતિમાં ચારે દિશામાં આંખ ઠરે એવું સૌંદર્ય પથરાયું છે - એને જાળવવું અને એનું સંવર્ધન કરવું એ પ્રત્યેક વ્યક્તિની સામાજિક

આંતરિક અને બાહ્ય સ્વચ્છતા દ્વારા માનવ વ્યક્તિત્વનું ઘડતર થાય છે એ વાતની પ્રતીતિ પ્રત્યેક વ્યક્તિને થશે ત્યારે એ પોતાના ઘર-આંગણાથી લઈને જાહેર સ્થળો સુધી સ્વચ્છતાને સાચવવાનો પ્રયાસ કરશે એ દિશામાં રોજ એક કદમ આગળ વધીશું તો આપણી આસપાસ શુભ્રતાના -સ્વચ્છતાના અજવાળા રેલાશે.

તેજપુંજ:

Everyone must be his won scavenger.

- Mahatma gandhi